

Optegnelser fra Drejø 1794—1845

Ved Birte Hjorth Pedersen

Under udarbejdelsen af Svendborg amts naturnavne, Sunds herred, blev jeg gjort opmærksom på eksistensen af en gammel bog, skrevet af en drejøbo. Jeg fik venligst lov til at låne bogen af de nuværende ejere. Jeg fik den til København og har nu i en årrække beskæftiget mig med bogen og er blevet mere og mere interesseret i og fanget af den mand, der har skrevet den; hans navn er *Niels Rasmussen Strangesen*.¹⁾ Efter 1816 underskriver han sig kun Niels Strangesen.

Han er født i 1775, den nøjagtige dato kendes ikke, men han er døbt den 20.8.1775; han døde den 8.4.1861 85^{2/3} år gammel. Hans fødehjem var Strangegården på Drejø. Han var søn af Rasmus Strangesen og Bodil Hansdatter (gift 1766), og han tilbragte hele sin barndom på øen. Man ved ikke meget om, hvordan den forløb, men hans tilværelse har næppe været forskellig fra andre drenge på landet. Han havde ingen egentlig skolegang, men hans viden om religion og hans holdning til tilværelsen vidner om en stærkt religiøs opdragelse.

Hans fader døde 1802, og den 6.4.1807 overtog Niels Strangesen gården, hvor moderen havde siddet enke siden faderens død. Han giftede sig den 7.6.1807 med Karen Petersdatter. De levede sammen et langt liv; hun overlevede ham. De fik 10 børn, men kun et levede, sønnen Peder Nielsen. Han fortæller ikke noget om sit ægteskab, men adskillige gange skriver han om, at en søn eller datter „var ham født“, og opfører deres dåbsdag med omhyggelig opregning af følget. Her skal anføres et par eksempler:

Aar 1809 havde ieg Niels Rasmussen en søn i kierke den 24 søn-

dag, som blev kaldet Rasmus og baaret til daaben af hans moster Anne Pedersdatter, og der stoe fader ved daaben hans farbroder Christopher Rasmusen og Mas Pedersen og Hans Christopher-sen Mordesen og Joseph Nielsen og quindspersone²) Maren Nielsdatter, Maren Clausdatter, Boel Christensdatter, Karen Rasmusdatter, piger Anne Henningdatter, Anne Mortensdatter, Magrede³) Jepsdatter, Maren Hansdatter. (p.111).

Aar 1814 var mig Niels Rasmusen en søn født den 20 januari om morgenen klokken 3, og den 30 januari var han begravet og blev nedlagt hos 4 sysekende i samme grav, han blev baaeret til daaben af Mas Pedersens konne og blev kaldet Peder, og der stoe fader ved daaben mandspersoner Jens Erichsen og Niels Christensen bege gaardmænd og Peder Hennensen, Christopher Pedersen og Joseph Nielssen, deres konner, og karle ²) Jens Erichsens Hans og Hans Hansens Hans og Jens Christophersens Christopher og piger smedens Johanne og Rasmus Diløvsens Susanne. (p. 116b).

Da han overtog Strangegården, blev han fæstebonde under Hvedholm på Fyn. Drejø havde sammen med Avernakø siden 1766 været underlagt dette gods. Han drev gården op i sin høje alder, indtil hans søn, Peder Nielsen, overtog den. Flere afsnit i hans bog vidner om hans arbejde som landmand og om grundighed og indsigt, jfr. ndfr. Man kan ud fra bogen og fra de oplysninger, jeg har fra hans efterkommere, se, at han var en driftig mand. Han var vel-situeret; han kunne gemme gode ting væk i sine kister. På side 68 i bogen har han følgende opremsning: *Til Thaasing i Marias kiste 10 blaagarnslagen, 5 børgarn, 6 serke. I vor egen kiste i Fynd 7 serke, 6 haanklæder, 2 børgarnslagen, 22 pudesvor og 6 ternet, 5 par strømper, 9 skiorter, 8 forklæder, 3 par blaastrømpe. 16 tørreklæder, en dyne, 3 skiorter, 8 kramlærsbleer.*⁴)

Han opnåede også at sidde så godt i det, at han fik rede penge på kistebunden, bl. a. havde han råd til at indstifte et legat. Den 18. april 1830 blev hans eneste søn konfirmeret, og på den dag overrakte Strangesen et gavebrev til præsten, hvori han takker Gud „fordi

han ville lægge velsignelse i mine hænders arbejde, som han hidtil har gjort, og jeg måtte leve og se min søn således gøre rede for sin kristendoms kundskab, ville jeg give til de fattige i Drejø sogn 100 specier, dog så at min søn får den halve rente, så længe han lever, men når han ved døden afgår, ønskede jeg den rente ham tilkommer, måtte yderligere lægges til kapitalen for at forbedre den lidet“. Pengene gik til Drejø sogns fattigkasse, og legatet blev fordelt første gang ved konfirmationen april 1832. I 1841 skænkede han et tillæg til legatet, fordi han havde fået en sønnesøn.

Udover de interesser, som direkte fremgår af nedenstående afsnit, indeholder bogen også vidnesbyrd om hans musikinteresse. Hele tre sider i bogen er beskrevet med 2 dansestykker og en salmemelodi, og noderne er skrevet med sikker og øvet hånd, som vidner om, at det ikke er første gang, Strangesen beskæftiger sig med nedskrivning af musik. Han spillede selv violin og klarinet.

Han kom til at leve mange år som aftægtsmand; han afstod sit boelsted til sønnen Peder, da denne var 29 år gammel; det har været 1844. (Peder blev konfirmeret 1830; han er sandsynligvis den søn, der blev født i 1815; der nævnes ikke navn på ham.)

Den 8. april i året 1854 blev Niels Strangesen udnævnt til dannebrogsmænd af Frederik den VII. Hæderstegnet blev overleveret ham af præsten i kirken den 7. maj.

I 1861 dør han, men bogen fortæller ikke om hans sidste år; han skriver sit sidste vers 1845.

Strangesen begyndte på sine optegnelser, da han var 19 år. Bogen har han selv syet sammen af 76 blade groft papir i et sælskindsbind heftet med læderstrimler. Den er ikke så stor; målene er 16 cm × 21 cm. Bladene er gulnede og ret medtagne i begyndelsen og slutningen af bogen samt i kanterne. Skriften er gotisk, med enkelte afsnit med latinsk skrift. Han var ikke helt sikker i at skrive, da han begyndte, og den første halvdel af bogen er næsten kun afskrift og afsnit, hvor han øver bogstaver. I sidste halvdel beretter han friere, og skriften er sikker, men sproget bærer præg af, at

Niels Strangesens dagbog

han først sent har lært at skrive og stave. Han skriver i mange tilfælde, som han udtaler, og røber sin fynske dialekt.

Hans forlæg i første del af bogen er for en stor del religiøst stof. Han har afskrevet en række salmer og bønner med stærkt pietistisk

indhold. Her imellem findes nogle ting, han har forfattet selv, nogle brudevers, også med religiøst indhold, samt nogle binderim, bl. a. et til faderen Rasmus Strangesen, der viser, at forholdet mellem dem har været godt. Endelig har han afskrevet nogle skilingsviser. En vise om jordskælvet i Barcelona på 20 vers, en Tordenskjoldsvise på 48 vers og en vise om Annede (o: Agnete) og havmanden på 28 vers.

I anden halvdel af bogen skriver han om dyrkning af jorden, om sæd og høst, om dyrene, om vejret, giver lægeråd til dyr og mennesker og beretter om hændelser på øen. Ind imellem kommer der stadig binderim og brudevers (med religiøst indhold).

I slutningen af bogen har hans søn udfyldt nogle sider med afskrift, men på sidste side slutter han selv af med et trøstedigt ved en gårdmand Hans Jensens død.

I det følgende vil der blive bragt en del afsnit, især fra anden halvdel, samlet under følgende emner. 1. *Landmanden*. 2. *Hans husdyr*. 3. *Arbejdet i fællesskabstiden*. 4. *Vejrliget*. 5. *Læge- og dyrlægeråd*. 6. *Begivenheder på øen*.

Strangesens originale ortografi og syntax er bevaret. Teksten er rettet til efter nugældende regler med hensyn til brugen af store og små bogstaver. Uomtviselige fejlskrivninger er rettet, andre rettelser vil blive forklaret i noterne. Enkelte vanskeligt læselige steder eller forsvundne ord er indsat i skarp parentes. Strangesen har så godt som ingen interpunktion; for at lette forståelsen er indsat interpunktionstegn efter moderne grammatiske regler. Endvidere vil vanskeligt forståelige steder blive behandlet i noter, sammen med kommenterende henvisninger.

Landmanden

Strangesen var først og fremmest landmand. Han boede ganske vist på en lille ø, men fiskeri har ikke optaget ham; han har nogle få skildringer af sælfangst, jfr. senere. Af hans omhyggelige over-

sigter over ærtesæd og -høst, hvoraf to eksempler skal anføres, må man antage, at ærtesæden har været en vigtig afgrøde;⁵⁾ iøvrigt dyrkede han rug, byg og havre.

Aar⁶⁾ 1794 havde vi ærder i vor Kielle Iern og i vor Holderens Ager den overste ende og den nederste ende i Klemmens Ager, og samme aar den 16 aprilis løb den grimme koe⁷⁾ med tyre, og samme aar havde min fader ærder i den nederste ende af Kielle Ager og den nederste ende af Holde Ager og Nyelod og Søndre Lanne Strcke. Anno 1794 og i Dellelod 1794.

1795 var der ærder i vor Tovtelod, i Alterens Lod og de øverste ende i Krogeager og i Nørres Agere den nederste ende. 1796 den øverste ende af Veisager og den nederste ende af Langersager (p. 53).

Om ærdesæden

Kielleager, 10 skepber land, skal der ærder i den nederste ende, 1802 og den nederste ende af Holderens Ager og vor Dellelod og vor Søndre Lannestycke og Havelshesager, 1801 skal der ærder i vor Grønnemesager og i vor Brydager og i vor Vraensager, 1803 skal der ærder i vor Toftelod og vor Alterens Lod og vor Krogeager og vor Nørresager. 1804 skal der ærder i vor Veisager den nederste ende og Faardens Ager og Langesager og Nye Lod. 1805 skal der ærder i vor lille Grønnemesager og i vor Steentoft og Broens Ende og Klintestycket, 1806 skal der ærder i øverste ende af Kielleager og den øverste ende af Holderens Ager og Jomfruageren og Vovehavelshesager. 1807 skal der ærde i vor Hesselager og vor Flynrehale og vor Sterrebraad og vor Broens Ager og Broens Jere og vor Roelstycke, Hestemestykke. 1808 skal der ærder i vor Veisager den overste ende og vor Kahaas og Langes Lod og Vessterveisager og Nørrestykke (p. 73).

Han anfører enkelte gange udbyttet af høsten, dels for sig selv, dels for hele sognet.

I 1805 har udbyttet været:

Avlet i Skoven 18 traver⁸⁾ havre og 145 kiære⁸⁾ og byg 9 traver og 2 kiære. I Vestermarken 102 traver og 15 kiære, i Østermarken 3 traver byk og 15 kiære. Rug 32 traver og 14 kiære, havre 20 traver og 14 kiære (p. 90).

Dreyøe gaarmænds nuværende hartkort ...	39 tdr	1 sk	2 f	1½ al
huusmændenes	2	7	3	1
det heele	42 tdr	1 sk	1 f	2½ al
Skarøe harkorn	17	1	1	1
Hjortøe	9	2	1	
Birkholm	5	„	„	
Heele sognets harkorn	74 tdr	2 sk	fd	½ al
Skoelens havehegn i det heele omtrent	148	allen		
Dreyøe tilkommer deraf	84 ^{1/8}	allen		
Skarøe tilkommer	35 ^{1/2}	allen		
Hjortøe tilkommer	18 ^{1/2}	allen		
Birkholm tilkommer	10	allen		
	148 ^{1/8}	allen		

Degnens harkorn ager og eng 3 skep 1 fk.⁹⁾ (p. 140).

Til angivelse af prisniveauet anføres „kierkesangerens og skolelærerens løn“ i 1815.

Kierkesangerens og skolelærerens nuværende indtægtskilder som er 1 tdr rug, 11 tdr 6 sk byg, 84 brød, 28 snese 16 æg, 1 maal mælk for qvæggtiende, 3 rd offer, adcidenser¹⁰⁾ 30 rdr, skoleløn 10 rdr alt, byg og rug undtagen, anslaaet i penge, efter rimelig beregning, 71 rdr 3 mk 4 sk. Af de anførte 11 tdr 6 sk byg er 1 tdr 4 sk

skienkede degnen ved gavebrev fra Hvikilde. Grunsætninger ved indtægternes beregning: 1 brød anslaaes til 10 pund, pundet til $2\frac{1}{2}$ sk beregnet efter en middelpriis af rugens 5 r pr tdr, en snes æg regnes for 16 sk, for et rundt tals skyld ere æggene anslaaede til 29 snese, mælken er anslaaet til 1 r 80 sk eller 176 potter, 5 potter mælk beregnes paa et pund ost, til kirkesangeren ydes halv mælk mod præsten som efter forord af 29. december 1721¹¹⁾ skal have et pund ost af hver tdr harkorn, ostemælken er anført efter en ældre angivelse alsaar er brødet anslaaet

til	21 rr 84 sk	Tillæg efter den allernaadist
æggene til	4 – 80	resolution af 29. marti:
melken	1 – 80	naturalier rug 5 tdr,
qvægtiende	3 – „	byg efter forgaaende aar
offter til	30 – „	capitels taxt 23 tdr 2 sk.
skoleløn	10 – „	Afdrag fra tillæg efter aller-
		høyst bemelte resolution
Summa	71 rr 3 mk 4 sk	i penge 71 rr 3 mk 4 sk. (p. 121)

Niels Rasmussen Dreyøe 1815.

Hans husdyr

Af husdyrene har svinene interesseret ham mest. Køerne, kreaturet, omtales kun, når de om efteråret blev slået løs til fri græsning; heller ikke hestene ofrer han megen omtale, men han fører nøjagtigt regnskab over sine svin.

Aar 1802 blev der inavlet paa Dreyøe untagen ærter, hvilke de gamle siger, at ingen kan huske, at de haver været de sidste, og kreaturet blev løsgivet¹²⁾ den 11 september om aften, da det var mørk. Niels Rasmussen, Dreyøe den 12 september 1802.

Vor gris har kost 5 rdr 1 mk 8 sk og har nedtaget til dets føde 2 skp havre ad skeppen 2 mk, den gamle gris 9 rdr nok 3 skp havre

2 mk, summa 15 rdr 5 mk 8 sk, nok 3 skp havre ad 2 mk er summa 16 rdr 5 mk 8 sk, nok 3 skep ad skep 2 mk, atter 3 skep ad skp 2 mk, nok 3 skep ad skep 2 mk, summa 20 rdr, atter 3 skep ad sk 2 mk, atter 3 skp ad skp 2 mk 2 skp havre 1 skp ærter som er 8 mk, nok 3 skp havre og 2 skp ærder er 2 rdr, summa 25 rdr 2 mk, nok 3 skep havre og 2 skep ærder er 2 rdr, atter 3 skep byg ad skp 3 mk er 9 mk, atter 2 skp byg og 2 skp ærder er 14 mk gammel korn, summa 31 rdr 1 mk, atter 2 skp havre og 2 skp ærder er 2 rdr, atter 5 skp ærder og 5 skp havre 4 rdr 1 mk, atter 4 skp ærder og 4 skp havre 3 rdr 2 mk, summa 40 rdr 4 mk, atter 4 skep æder og 4 skep havre er 3 rdr, atter 6 skepper æder og 4 skp byg er 4 rdr, atter 3 skep ærder. (p. 77).

1803 blev der inavlet på Dreyøe 26 agusti. 3 gies har kost 2 rdr 1 mk 2 sk og har nedtaget til deres føde 2 skep havre er 3 mk, atter 2 skp er 3 mk. (p. 79).

Kiøbt 3 overfødte¹³⁾ svin for 18 rdr 3 mk og har nedtaget til deres føde 4 skp havre som er 8 mk, 1804 den 12 april. Atter 3 skp havre den 24 april som er 6 mk. Den 24 april 1804 saaede vi havre i vor Kahaas i regnvier og dyng og maras, og samme aar var Skovveien saa opeldet, saa at naar man kiørte derpaa med en vogn, saa blev hiullene blinde af dyng og maras, saa at et par hesste kunne neppe drage en tom vogn. (p. 81).

Den 26 april 1804

Begynde vi at fælle¹⁴⁾ i Havnskrov og samme dag var en stærk torden og regn, at vi maate ladfraa. Den 30 april til skat 8 rdr 2 mk 5 sk. 1804 sist i april og første i mai var en heede, at ieg ikke kand hudske bedre vier i min tid, og marti maane og først i april var saa ondt med kolde og regn, at ieg ikke kan hudske værre. Den 10 mai til svienene 3 skp havre som er 6 mk. Blev færdig med at fælle den 9 mai 1804. Den 22 mai til svinnene 3 skp havre som

er 6 mk, dertil gruttet 2 tdr byg som er 6 rdr 5 mk, samme dato begynde vi at saae byk i Havnskrog. (p. 82).

Arbejdet i fællesskabets tid

Udskiftningen af bøndernes jorder skete først i 1832 og 1833, så den største del af hans liv som landmand falder i fællesskabets tid. Dyrkning af jorden med mere foregik på Drejø efter „Vedtægter for Drejø By af 1705“. ¹⁵⁾ Som det allerede ses i stykket om svin bruger han „vi“, når han skriver om arbejdet og hentyder dermed til de andre fæstebønder; ligeså i det følgende:

Den 26 mai 1805 begynde vi at saae byk i Skoven om morgenen og fuldtes ad alle mand og pløede formiddag, om eftermiddag ud i Østermarken og der fra ud i Vestermarken for at pløye et skeppeland¹⁶⁾ i steden for havresæd; derpaa kørte Kristen Andersen med som havde saaet havre og da de andre saae det, kørde de, hvad de vil, til det var mørkt og nolle pløede slet intet. Om tirsdagen kørde de kloken et, toe, tre, ligesom hver var ferdig. Nogle gjorde tre ture om dagen, andre gjorde toe ture, hver efter sit eget behag. Onsdagen Kristi Himmelfars aften kørde nogle til klokken 11, fredagen kørde mand igien om natten og næssten den heele dag. Nogle blev klart om soelberlige,¹⁷⁾ andre kørde til kloken 10, 11, halv 12, derpaa møtte de dem og kørde ud igien. De, som ikke kunde naae deres den tredie dag, blev ferdig den fierde om morgenen tidlig, og Niels Josephsen blev sidst, foruden Henrich Degn, som hver mand pløede for om eftermiddagen, føren de pløede forland. Skrevet den 26 mai 1805. (p. 88).

Aar 1806 begynde vi at saae ærder paa Drey den 9 april, og jorden var skikkelig tør, men den 11 april kom der frost, at man ikke kunde pløye mange dage, den 15 april kom et sneefov fra mor-

gen til aften, saa det røy og føy lige som den haardeste vinter fra morgen til aften, og blev saa megen snee, at man ikke kunde komme til jorden i mange dage. Den 19 april begynde man igien at saa havre i Skoven, og ieg pløvede endda i sneen paa sine stæder. Niels Rasmussen 20 april 1806. Aar 1806 fandt ieg en rugviep, da ieg gik ned over Bækkens Vey, den var fem og en halv tomme lang, og der var 81 korn i samme viep. (p. 93).

Den 12 agust 1808.

Svinnene ædt 6 skp havre den 12 august 2 rdr, samme dag log¹⁸⁾ vi dem gaae i avre og da beregnet deres bekostning til 27 rdr 5 mk 8 sk. 1808 begynde vi at høste på Dreyøe den 1 agust, og høste ¹⁹⁾ rug den 2 august, høste havre i Skoven iden 3, høste havre i Vestermarken den 4, slog ærder og blev ikke alle færdig førren den 5 om morgenen. Om eftermiddagen begynde vi at høste byg og den 6 og 8 høste vi op, den 9 kom regn, den 10 fik vi 3 læs rug ind og saa vore ærder, den 11 den øvrige rug og den 12 havren og creaturet løst og den 13 havren i Skoven, den 15 2 tdr land med byg, den 16 3 tdr land og den 17 det øvrie, den heele høst bestod alsa i 14 arbeysdage og avlede det aar 26^{1/2} trave rug, 32 traver havre, 6 læs ærder og 59 traver byk med tienden.²⁰⁾ Den 21 agust 1808 Niels Rasmusen.

Den 29 agust blev Meyllovets Kiær ryddet og mand bar dyndet bordt i vor favn i større styker, og Sønre Kille samme dag, og anden dagen Hyllehovets Kiær, men der var lidet vand udig, men overmaade meget dynd. Den 30 agust 1808 NRsen.

Den 1 martius 1809.

Mandagen den 27 februa omlagde vii vor sidste byg om til saae-byg omtrent 18 traver, og da mand kom et lav fra bonden, fandt vi en muserede, og udig samme reede blev fundet en og tyve mus, som kunne begynde at gaae, om disse var kommet af en mus²¹⁾ kan ieg ikke vide, men at de fandtes i en reede er virkelig sandt. (p. 110 f.).

Aar 1810 begynte vi at høste den 13 agust først havre i Skoven, dernæst havre i Vestermarken, og saa rug, den 18 en halv dag byg, den 20 en halv byg, vierliget ubestandig med regn og storm, den heele hundemaane²²⁾ har været ubestandig, siden de gik ud har det været bestandig godt. Den 14 septemper begynte vi at age møy og er ennu bestandig tørevier; den 19 og 20 otober begynde det først at regne, og mand har ennu ikke saaet rug, for jorden var pløyet saa tør, at mand kunde ikke holde paa ploven og ey faa pløyet en reen op, uden mand havde et nyt skiære i ploven og enda med besvær. (p. 114.).

Aar 1815. Den 10 februari om formidag var ieg og omme at hielpe min godfafader²³⁾ at flytte byg tillige med Christen Andersen, Hans Pedersen, Josep Nielsen alle gaarmænd, og da vi var færdig med arbeidet og havde holdet maaltid, sad vi ved bordet og holde snak med hinanden om askellig ting, som kunde forrefalde, uden Hans Pedersen, som gik strax; iblandt andet kom vi i talle om Peder Jeppesens mosestykke som smeden²⁴⁾ staaer paa og er lagt ud til at vande creature paa, dette siger Anders Christesen er givet ham væderlæg for af den saa kaldet Degnens Eing. Ja der har vi det, svarede de andre, Christopher Pedersen mente det var ...²⁵⁾ den gamle igjen det er ligesom ...²⁵⁾. (p. 119).

Aar 1822 begynde vi at saae byg på Dreyøe den 17 mai, og trommen slaarer om morgenen klokken 1 eller 2, som oldermænd kan treffe, alle mand op at vande heste og hende dem som er paa græs. Naar det er giort, trommen slaarer, og hver mand paa marken at spende for, hver mand staae nu paa udkik efter oldermænd, saa snart han seer, alle mand har spendt for, tager han sin hat af og siger hov, dermed alle mand afsted alt hvad remmer og tøj kan holde, til bestemte tiid 2¹/₂, 3 3¹/₂ timme lige som det er bestemt. Kiører mand imod en steen og kiører noget i stykker, da en mand til hest at hænte hvad der manler, thi det maae ikke erstates, hvad derved forsenkes, men man maae lege ploven des meere til at oprette

sit tabt. Saa snart tiden er omme, maae oldermænden had sin klokke, raaber han ikke bestemt maae han betale derfor, og kiører man efter raabet, maae man betale for første gang om 8 sk og der efter dobbel for hver omgang, naar man saa har gjort første tur, og kommer hiem, trommen slaar for at tilsporges, om man ikke har overtraadt loven, og saaledes fortsettes hver tur intil enden. Naar man er færdig, skal man kiøre hiem, den ene broder maae ikke hielpe den anden, uden han skulde blive brystfældig med sine heste, da maae man laane ham sine heste, eller og naar hvermand er færdig, maae mand pløie for den sidste, saa meget som man vil. Skrevet anden pinsedag 1822, Niels Strangesen. (p. 133).

Aar 1831 var det en glædelig høst, og vi begynte den 3de agust og blev ferdig med alting til den 18 agust, og samme aar havde vi ærder i vor Hesselager og vor Toftelod, som var gode.

Udloden.

Første lod 5 stykker 3 skepper saæt med havre og kløver. Anden lod 5 stykker med havre. Tredie lod 5 stykker med erder og vikker. Fierde lod 5 stykker med rug. Femde lod 6 stykker med rug. Byeloden alsammen byg, 1833.

Fra huusmændsloden langs med Christopher Jensens skiel over Nøresøe skal være, efter landmaalerens beregning 154 allen 51 favne, 1 allen til efter skiellet mellem mig og Morten Rasmusens. Aar 1834 begiønde vi at høste paa Dreyøe den 25 juli, fra 9 til 12 og 13 agust færdig og smaat vaarkorn, men god rug, og samme aar var i udloden kløver i første lod No 1 kløver og No 2, 3, 4, 5 byg i bydloden, første No 1 8 stykker rug, No 2 6 stykker rug No 3 5 stykker erder, No 4 4 stykker havre, No 5 3 stykker havre med isaaet kløver. 1835 byeloden No 1, 2, 3, 4 byg, No 5 3 stykker med kløver. Udloden No 1 ved leedet Kløver, No 2 rug, No 3 rug, No 4 erder, No 5 havre med isaaet kløver, 6 stykker Hyllehovet og Streistrædet havre.

Byeloden 1836, No 1 havre, No 2 erder, No 3 rug, No 4 rug, No

5 kløver. Udloden. No 1, 2, 3, 4 byg, No 5 kløver, Hyllehove og Stræistrædet havre. (p. 137f).

Om vangrovte²⁶⁾ i udloden.

Første stykke nord fra graves Ommels hovs huse²⁷⁾ lidt østen for Morten Hansens østre gavl, andet stykke 4 skridt neden for det første, 3 stykker 12 skridt neden for det andet, 4 stykke 20 skridt neden for det tredje, 5 stykke 16 skridt neden for det fjerde, de 2 andre lige for forlandsfuren, men det sidste graves dyb, da den burde være 20 skridt ned, beder Niels Strangesen 1841. (p. 141).

Et par steder fortæller han om, hvordan han ordner nogle småsager med sine naboer.

Aar 1910 den 29 mai skød jeg ind paa enden af en liden eing som Rasmus Rasmusen har pløet, hvor der var ingen høvesteen²⁸⁾ i mellem os, saa maalte ieg fra en steen i den søndre reen og til det pløede, der imellem var omtrent 3 allen og fra den nærmeste steen i den nordre reen 14¹/₂ allen, dette liger noget søndens Roels Broe, mit vender mod stranden og min naboes mod maken, ieg ved ingen anden rende imellem os.

Aar 1810 fremførte Ramus Mortesen en klage over mig Niels Rasmusen, fordig ieg havde tage udkjørsel et andet sted, som faldt over enden paa hans jord, hvorfor vi bleve eenig om at sætte en steen lidet fra enden, saa det skulde være midt lige for elmen og efter steenen, en plet omtrent 30 qvadrat skrit, hvorfor han skal have lige meget jord i min kaalhave ved den østre ende. Dette paseret rigtig tirsdagen den 19 juni 1810. (p. 112).

Aar 1822 blev ieg til sinds at ombytte mit lille stykke med min nabo, som ieg har uden for hans port, dels fordig ieg havde saa megen udfred af hans høns, at de næsten aade al ageren op, dels fordig han har inhenet²⁹⁾ en liden hauge, som ikke var før langs

med sidt huus, som og volder udfre paa ageren, især i skidet vær. Ieg skulde der for tage en liden ager ved siden af mit ude ved stranden, lidet støre end det han fik, men langt ringere af beskaffenhed, da stranden gaar over en deel deraf, og er jo meget tab ved første øyekast, men kan maaske forbedres med tiden, saa ieg har gjort det, ikke for fordeel, men for enigheds skyl. (p. 134).

Vejrliget

Vejrliget spiller altid en stor rolle for en landmand, og han har mange omhyggelige notater om vejret; især skulle man „bide mærke i julevejret“, som var et vejrkort for hele året.

Juledag 1804. Bemelte efteraar var stærk græsning paa landet. Creaturet gik ude til 8 dage efter Mortendag, derpaa begynde vinderen at tiltage, 14 dage derefter kom faarene ind, og vinderen blev haar med frost og snee, men dog ikke overløb³⁰) til juuledag, samme dag graa overtrukken luft med storm og frost, men dog ikke snee af syost. (p. 85).

Aar 1805 den 3 februari. Jeg har ladet mig fortælle ligesom viærliget bliver fra juuledag og til tolvte dag derefter, saa skulde enhver maane rette sig lidet derefter heele aaret igiennem³¹) saa har ieg derfor skrevet vær dags værligt for at erfare, om det riimmer sig noget eller ey og altsaa paa første juuledag: Graa overtrukken luft med storm og frost af sydost, men ikke snee, derefter har heele januari maane staaet med graat øslig vær og ikke uden 2 dages soel-skin og dog aldrig snee, hvilket passer sig acurat efter første juuledags viær.

Anden juuledag graat viær med lidet hvoet af øsslig ving,³²) derefter har heele februarus staaet med graadt viær og lidet snee og lidet regn efter dagens beskavfenhed, men vinden haver været om og om til alle sider, søndagen for fastelavn var brullup i vor

kierke og en barselkonne at inleede³³) og et barn at christne og folk at gaae til alters og altsaa tre gange oppe at ofre,³⁴) saa der har maaeskee ikke været saa meget at forrette i nogens mans minde i Dreyøe kierke før 1805. (p. 86).

Aar 1805 den 5. april. Tredie juuledag graadt viær af nordost med frost, saa har den tredie maane, nemlig martius, ikke være bestandig nordost, men vinden om og om med behagelig viær først i maanen, den sidste halve maane og indtil denne dag har være bestandig østen vind med skarp kulde og frost og i dag den 5 april med stærk storm og snee. Fierde juuledag graat viær af nordost med frost, derefter har den fierde maane april været bestandig øslig vind og nattefrost, og faldt megen sned ved Svemborg siden sidst i april og ikke megen solskind efter dagens beskavfenhed. (p. 87).

Femte dag efter juul klart viær af nordost med frost, derefter har den femte maane, nemlig mai, været meget østen intil sidst i maane, men det haver ikke været meget klart viær, thi der indfaldt megen regn sidst i maanen.

Siete dag efter juul med sneebyer af sydvest med frost derefter har den 6 maane været udbestandig med megen regn og ubestandigt værligt og kulde den heele maane.

Syvende dag aaret endes med graaet viær formigdag og klart eftermidag med stiller sydlig vind og haar tiltagende frost, derefter har den heele maane staaet med graat vier og stille regn den syvende maane.

Aattende dag paa nytaarsdag klart viær med stille frost, den maane var udbestandig med regn og stille viær. (p. 89).

Niende dag klart viær af øslig ving med frost, derefter har den tiende maane staaet med godt stille tørreviær.

Tiende dag efter juul klart viær og stille frost, derefter har den tiende maane staaet med stille godt tørreviær.

Elleve dag tyk luft med loden frost,³⁵) derefter har den elleve maane staaet med godt tørreviær.

Tolvte dag efter juul klart luft af sydost med frist luftt, derefter har den tolvte maane staaet med regn og storm af og til, til vinteren tiltog tredie søndag i avent med frost og sned. (p. 90).

Aar 1814 var det forie efteaar saa deyllitt til hen efter hellig trekongers dag, saa man sagte, i dette aar faar vi ingen vinter, men hellitrekongersdag begynde den at tage til og blev saa jo længer jo værre, gav den tõe en dag, saa ikke meer, om nogle [dage] gik mand og siden kiørde mand, men der falt saa megen sne, som gjorde veyen udbehagelig imellem, men der kiørdes til alle sider, men³⁶⁾ brende og alle slags lige ind til april maane. Den 5 april var den sidste dag, ieg veed der var gaaet paa isen, og den 1 april var sist kiørt, og der siges, at fastelavns mandag var der 30 caner fra Errøe for at see de red til kocks³⁷⁾ og de kom med klokker og bjælder kiørende, saa man har vel aldrig set saadan støy paa Dreyø før.

Niels Rasmussen Dreyøe den 6 april anno 1814. (p. 118).

Aar 1816 den 9 mai var en frost og kolde, at istabberne hende ved huusene, og sneen laae paa marken, den 10 mai intil solen omsider smelte den bort. Samme aar var saa meget vand i moesen, at man kunde ikke gaae forbie smeden,²⁴⁾ og det stoe op paa kommens³⁸⁾ havegierde, saa meget vand kan vist ingen huse³⁹⁾ i moesen for. (p. 123).

Natten imellem den 15 og 16 februari 1818 var saadant et overfals vierligt, som maaskee ikke har været i mange aar før, det var ondt i mange dage, men allermest den nat der fløy saa mange røyninger⁴⁰⁾ af og store huller paa tagene adskillig stæder, og baadene som stoe paa landet, fløy af stæderne de stoe paa, og det onderliste var, at den norvest side af kierketornet falt ned fra hellefavet⁴¹⁾ og over til den østen side, saa der falt mange læs ned og slog mange gravtræe⁴²⁾ i stykker, saa man kan vide, at det maatte have været et grusomt vier den 18 februari. (p. 124).

Aar 1838 var Peder Nielsen paa Skarøe efter planning⁴³) paa is den 29 marti, og den 30 marsti kom Masen Brykker paa Errøe fra Fyn til Dreyøe med 3 heste og vil til Errøe, men om natten kom en storm, og issen sloes i stykker, og han maatte gaae med hestene, til han seylede af landet, og den 12 april laae en heel deel is i stranden og driver ennu, og man har ikke begyndt at pløye ennu. (p. 140).

Den 29 april var ennu en kulde med snee, saa der er hverken høe eller græs, og der siges een deel fynboer har ikke begyndt at pløye ennu, og paa siig jord er udduelig at pløye. (p. 141).

Læge- og dyrlægeråd

Sygdom blandt mennesker og dyr har været særlig slemt i det isole-rede samfund, hvor Niels Strangesen levede. Han har interesse-ret sig for at samle gode lægeråd, dels hvor han hørte disse, og dels gennem læsning.

Af lægeråd til mennesker kan nævnes:

At indtage efter.

Af No 1 indtages om morgenen fastendes og om formiddag kl 10, af No 2 indtages om eftermiddag kl 4 og om aftenen hver gang 50 draaber, som indtages i koldt theevand.

Af pulveret indtages hver tredie dag om morgenen fastendes at laxere paa, 2 theeskeefuld som udrøres i en halv theekop vand for desto bedre af indtages, efter at det er indtaget drikkes en kop theevand uden mælk. 2 timmer derefter spises noget øllebrød og til middag frist⁴⁴) suppe. De dagge indtages ikke af draaberne, skul 2 theeskeefulde ikke virke paa stoelgangen indden middag, tages om middag 1 theeskeefuld meere deraf, men virker det indden den tid, da ikke meere end de 2 theeskeefulde om morgenen. (p. 97).

Paa en potte brendevin settes for 2 sk calmisroe⁴⁵) og pericomblomster for 2 sk, smaae pommeranser for 2 sk, malurt for en sk, og

sitronskal for 2 sk, og safran for 2 sk i holsteens corant.⁴⁶⁾ Dette settes ved lunkelsen 5 a 6 dage og skulpes imellem, bliver den for sterk spædes med nok en halv potte, naar disse dage er, seier man skarnet og fyldet det i en anden flaske for at faae det reent. (p. 118).

I Veile avis læses følgende sympathetiske kuur imod steensmerte. En berømt læge har bragt følgende til offentlig kundskab. I nærheden af Holmens Kirke i Kiøbenhavn boede en familie, som alle der kiendte den agtede og ansaae for troværdig. Manden havde været plaget af steen, hans læge havde givet ham miler derfor, men uden vari nytte, endeligen faaer konen følgende raad af en ven, dette i værksættes, og fra den dag af vare alle steensmerterne heelt forbi. Hun tog uden at manden viste det ringeste deraf en tom hovedvandsflaske kom deri omtrent et halvt dusin krebssteen,⁴⁷⁾ fyldte den med noget af mandens vand, proppede den til og nedgravede den paa et sted i gaarden som manden daligen maate gaae over, han vidste intet deraf og fik ikke hemmeligheden at vide føren han allerede længe havde været fri fra sit onde.

Dreyøe den 17 januari 1844 Niels Strangesen. (p 143).

Et enkelt husråd findes også:

1816. Til at hielpe for udhel med at kjerne er det godt, man kiøber virak⁴⁸⁾ for 1 mk og støder smaat og tager lidet deraf og kommer i kiernen, føren man slaar fløden i og der efter maae man ikke toe kiernen de 3 første gange saa længe man bruger dette middel, det er porobert⁴⁹⁾ og hiulpet. (p. 123).

Som eksempler på dyrlægeråd kan nævnes følgende:

For qværkesyge.

Kiøbe en pæl hæstehonne⁵⁰⁾ og 1 rdr krop pulver⁵¹⁾ som sammenblandes, lige som man blander til kager, og er honningen for lit

tages reent vand, til det bliver som kager; man putter da en i munden paa dem, 2 gange om dagen, og setter saa op i munden saa høyt som man kan. Det er og godt, at man tager lidt byg i en kiedel, kommer lidet vand paa og koger det op og setter kiedelen med bygget i en sæck og holder dem det for munden, at den kogende aande drager i dem. Vandet er og godt naar en koe har kielvet og kan ikke blive lettet⁵²⁾, kiøber man potadske for 1 mk blandet i øl eller vand og ingiver den det, da skal den blive lettet.

For invortes braad i lemmerne kiøbes sebespiretus at smøre med om aftenen, og lægge blaat bai⁵³⁾ ved den bare krop skal være meget godt. (p. 132).

Laxcerdrik.

Laves af et lod aloë⁵⁴⁾ stødt til pulver og blandet med et pund kjøkkensalt, som koges med en potte vand og hældes lunket i hesten, dersom den ikke dagen efter laxcerer, bør man tredie dagen give den samme porcion igjen. (p. 139).

Om qvæsyge

En gammel bekiendt landmand har tilmelt os, at han for mange aar siden, da en lignende syge grasserede, blev givet et raad af en gammel pratisk mand, som da hialp og samme middel har han brut⁵⁵⁾ i afvigte efteraar og bruger det ennu, hvilket hitil har og forhaabentlig fremdeles vil holde sygdommen fra hans qvægbesetning. Dette middel bestaar i følgende. Han lader hveranden dag brenge en kande med tynd tiære i koestalden, og deri dybpes en smal ping hvorom er bunden en klud i den ene ende, som stikkes en tomme in i koens næsebor samt gives et strøyg i mellem mulen, hvorefter qvæget slikker sig om munden, hvilket medføre en sund lugt i stalden, derpaa æder qvæget med graadighed, drikker godt og holder sig i en prættig stand.

En gand om udgen giver han og qvæget lidt lage⁵⁶⁾ eller salt opløst i vand paa et avnefoder. Det middel har han raadet mange, og

de som bruge samme ere hidtil blevne befriede for sygdomme iblandt deres qvæg.

Dreyøe den 27 februari 1842 Niels Strangesen. (p. 142).

Begivenheder på øen

Til slut skal gives nogle skildringer af dagliglivet på øen og begivenheder, som har forekommet Strangesen kuriøse.

Aar 1804 paa langfredag havde Laurs Hannssen Skarøe en søn i kierke ved navn Maes Laurssen og Hans Christophersen en datter paa Dreyø ved navn Maria Hansdatter, og Niels Rasmussen væver paa Dreyø en datter ved navn Apolone Nielsdatter, af disse tre børn stod fadere ved daaben 24 mandspersonner og 30 qvindspersoner, og der siges, at det er 26 aar siden der var døbt 3 børn i Dreyø kirke paa engang. Niels Rasmussen, Dreyø, den 31 marts paaskeaften 1804. (p. 81).

Den 6 juni 1804, reed vi mai i byd⁵⁷) og den dag drak vi brendevin for midagen, ieg og Erick Pedersen, en og fyrretyve gange. (p. 84).

I efter-aaret 1805 da man tog væderlam ind paa Dreyøe skeede det, at gamle Peder Nielssen, huusmand, tog ogsaa sidt faar i huus, da han derefter kom og vilde give det noget føde foer det ud af døren og foer op paa min faders huus, og Peder viste ikke hvor det for hen, og han kom siden om i vores gaar, og konen bagefter og raabte: „Gudbedre os for vort faar“, og da de saae op paa huuset, da stoed faaret ved sidden af vores skorsteen. Da løfte manden sine hænder op mod faaret, som han vilde jage det ned af huuset, thi hand befrygte det skulde vælde ned og bryde hals og been paa sig, men siden løb det bort og hvor det kom ned ved ieg ikke, dog troer ieg udbeskadt i alle maader. At dette er sandt bevines

af mig og min broder, som saae det med vores øyne, skrevet til ladter, da man maaskee aldrig har seet saadant et pus før. Niels Rasmussen 1806. (p. 92).

Aar 1806 skeede en pusselig hændelse da Niels Christesen, gaarmand på Dreyø, havde et stort speil staaende for deres bordende, og bordet stoed lige under speilet, da skeede det, at de havde en stor kok, som kom op paa bordet og kom spankende op under speilet, hvor han fik at see en anden kok. I sine tanker at møde ham i speilet, hvor paa han blev opvagt til vrede og fløy hadstig til at hugge ham og huk speilet i hundrede stykker, gaar til bage og seer i de øvrige stykker speil samme kok igien at møde sig, flyver igien til, hukker de øvrige stykker ned og blev saa ved, saa længe han kunde see sin fiende at staae for sig, og saaleedes fik Niels Christesen ende på sidt store speil. (p. 93).

Samme aar (1806) kort før host blev fundet et dødt menneske under Skovgavlen,⁵⁸) hvis hender var afslidt og næse og mund afslidt og ganske nøgen uden sine strømper og trøye, under armene meget opsvolmen og sort af solens heede. Samme meneske blev lagt i en kiste og baaren om til Tyvehøyen og der lagt paa en vogn, og ieg kørde for ham til byen og ree paa den gammel hest, og huusmændene mødte med lidbaaren og bar ham giennem byen til kirken. Nogle med sorte kiortler, andre i hvide trøyer og bararme. (p. 94).

Aar 1816 den 5 januari havde ingen vinder været føren den dag og da reyste Niels Moese, Rasmus Ditlev, Peder Skræder, og Johan til Errøe med en Østen og blæste op og blev nu storm og sneefoy, at mand kunde ikke lukke et øye op. Tirsdagen den 6 ligesaa og frost for alvor. Osdagen røg det og noget, men dog ikke saa meget, men frosten udrimmelig haar af sønden vind. Løverdagen den 10 gik de hiem på issen. Søndagen den 11 løb saa mange vester at skyde og stikke selvhunde, men de udrettet intet dermed formedelst

Aar 1806 Lærd og afvobelig færdig. Da
 Niels Christensen Gaarmand spaa Drønnen gavsa
 at kont Børst Raarnd for Dværs kordnær
 og hordet, Ford hys undre Børstet da Raarnd
 dat at da gavsa nu stor Lok som kom op spaa
 hordet og kom spærkand og undre Børstet
 færdig gav fik at for nu ande Lok i sin hord
 at mede gav i Børstet færdig spaa gav blev
 opvagt til vord og fløj færdig til at færdig
 gav og færdig Børstet i færdig Raarnd gav
 til hys og færdig i da vord færdig Børstet
 Lok igime at mede sig færdig igime til færdig
 da Raarnd færdig vord og blev færdig færdig
 Longe gav Lærd færdig færdig at Raarnd færdig
 og færdig fik Niels Christensen ande spaa færdig
 færdig og Børst Niels Raarnd færdig

Aar 1806 hysignd di at færdig vord spærkand og
 og færdig var færdig Lærd nu da 11 April kom
 da færdig at man ikke kunde opløse Raarnd da
 da 15 April kom at færdig færdig færdig Lærd
 færdig vord og færdig færdig da færdig færdig
 færdig færdig til færdig og blev færdig færdig

mange vinde kom, og der var den dag ikke fleer i kirke som 13 mænd og 3 koner og 4 piger og nogle drenge af Dreyøe og nogle faae øboer.⁵⁹) (p. 122).

Aar 1816 kom til Dreyøe 5 selhunde, den ene blev fundet oven paa issen, en blev stukket med spyet paa en seilstage og kast af haanden ud i et stort vinde vov⁶⁰) af Jacop Johansen og en af Rasmus . . . kke,⁶¹) men den gik spyet af, men blev dog stukke alligevel af Peder Skræder, en af Niels Ditløv, som stoe paa 2 slæder, da issen var for svag, en af Hans Jørgensen, en af min broder Christopher. De 5 gik til deeling mellem 44 mand og fik hver 6 pælle tran, som paa den tid kostet 2 rbd. Niels Rasmusen, Dreyøe den 18 Janu(ar).⁶²) (p. 123).

Selv om han ikke drev meget fiskeri betød det noget at kende farvandet om øen, så man kunne sejle sikkert. Her anføres et lille stykke om sejlads efter kompas.

Efter compaset.

Ud til Knaben, en strey til nordost uden for Langes Sand, efter Nakkens Otte en strey til nors, efter Limeskov lige nord, efter Syltemaen en strey til nordost, efter Krøge Agre mellem øst nordost, efter Søndre Vernes Otte lige øster, efter Hiortøe en strey til syost, efter Birkholm mellem sye syost, efter Errøe en strey til syvest, fra Syltemaen og øster efter regnes fra Knabens Grund. (p. 141).

Bogen kunne vise flere sider af Strangesen og hans liv, men med det foregående håber jeg at have givet et billede af et dygtigt, selvstændigt og rettænkende menneske, en foregangsmand i det lille øsamfund.

NOTER

1. Bogen har været opbevaret hos slægten og blev overladt mig af nu afdøde Lone Henningsen. Endvidere har jeg haft adgang til en del optegnelser, som afdøde lærer R. Mortensen (født på Drejø) havde samlet om Niels Rasmussen Strangesen. Begge dele er jeg meget taknemmelig for.
2. Qvindspersoner = gifte koner, piger = ugifte, karle = ugifte mænd.
3. Magrede gengiver den fynske udtale af Margrete.
4. kramslærbleer: kramlærred er lærred, der er købt, ikke hjemmegjort; ble er lagen, oprindeligt blårgarnslagen (efter ODS).
5. Ærter blev avlet dels til foder, dels for at tilføre jorden kvælstof. Ærteavlen havde iflg. C. Dalgas, Bidrag til Kundskab om de danske Provindsers nærværende Tilstand, Svendborg Amt, 1837 p. 215 ikke „nogen Betydenhed uden i det sydlige Langeland, paa Thorseng, Strynø og de øvrige Smaaøer“. Jorden her var gunstig for ærter.
6. Samtlige marknavne i dette og de følgende stykker er behandlet i Danmarks Stednavne XV, Svendborg amts naturnavne, Sunds herred 1970.
7. grimme koe = grimedede kø, d.v.s. ensfarvet kø med striber, streger eller pletter i hovedet af en anden farve end det øvrige hoved (efter ODS).
8. travet og kærve. En trave er en parvis opstillet række eller samling af kornneg på marken, en optellingsenhed for kornneg, langhalm, rør og lign. omfattende et efter tid og sted varierende antal, på Fyn som regel 40 (egt. 20 kærve). En kærve er et neg af korn eller halm, på Fyn bestående af 2 sammenbundne småneg. Kan også bruges om 2 af de i en trave parvis opstillede neg på marken.
9. Til sammenligning kan anføres følgende opgørelse fra Henrik Pedersen, De danske Landbrug:
Drejø havde 1682 25 gårde og 2 huse og var skyldsatsat 43,23 tdr hk, de tilsvarende tal for Skarø var 10 gårde, 17,80 tdr hk, for Hjortø 4 gårde, 9,28 tdr hk og for Birkholm 1 gård, 4 huse, 5,00 tdr hk.
tdr = tønder, sk = skæpper (ofte ellers skp). fr eller f = fjerdingkar = $\frac{1}{4}$ skæppe, hk = hartkorn, al = album = $\frac{1}{3}$ fjerdingkar.
10. accidenser = accidenser er betegnelse for uvisse indtægter især vedrørende gejstlige embeder.
11. Hentyder til overenskomst (forord) mellem præst og sogn, som formentlig er udfærdiget efter afslutningen af en række sager, sognepræsten Peder Rasmussen havde ført for at få sin tiende efter loven. Sagerne blev afsluttet med en højesteretsdom den 13.7.1720 (jfr. sagen hos Fabricius, Drejø p. 45).
12. løsgive d.v.s. lade kreaturerne få adgang til græsning (løsdrift) på de ikke længere indhegnede marker, hvorfra afgrøden er indhøstet. På Drejø betød det som regel, at når en løkke var ophøstet, fik dyrene lov at gå løse i den løkke i stedet for at stå tøjrede.
13. overfødte svin, d.v.s. svin, der er fodret på vinteren over (ODS).
14. fælle = fælde, pløje eller harve første gang.
15. Vedtægten opbevares endnu på Drejø. Den er blevet til på foranledning af 26 drejøbønder. Da den vedtægt, deres forfædre hidtil havde skullet rette sig

- efter „udi March og Bye“, var så slidt, at den „Ingen Mand Kunde være til Tieniste“, bad man „Voress gunstig Herre og Hossbonde dend Høye og Velbaarne Herre Hans Exellentz Hr Geheime Estats og Justits Raad, Hr Niels Kragh til Eggeskaufgaard hanss Fuldmegtig, Højagtbare og Velfornemme Mand, sigr. Madtz Rasch, residerende paa Flintholm“ om at udarbejde en ny vedtægt. Den er underskrevet på Egeskovgård askeonsdag den 25.2.1705.
16. et skeppeland d.v.s. et stykke land af den størrelse, at det kunne tilsås med en skæppe, her byg (i modsætning til havre, som ellers skulle have været i Vestermarken).
 17. soelberlige = solbjergstide, solnedgang (jfr. ODS).
 18. log vi dem gaae i avre = lod vi dem gå i ævred, d.v.s. lod kreaturerne få adgang til græsning (lød drift) på marker, hvorfra der er indhøstet (efter ODS), jfr. note 12.
 19. høste = høstede. Det er alm., at præteritumsformen i visse svagtbojede fynske verber er lig med infinitiven (jfr. Gotfredsen, Langelandsk Grammatik § 33).
 20. tienden = afgift til præstembedet, der bestod af $\frac{1}{2}$ kongetiende (den anden halve gik til kirken). Der var mange stridigheder mellem beboerne og præsten om betalingen, men 1793 ophævede man de gamle kontrakter, og der blev på Drejø taget hver 20. kær, mod at præstens tidligere ret til græsning til 6 kær, 20 får, 20 svin, 4 læs hø, kul og en gås af hver gård bortfaldt. Endvidere fastsattes 1795 påskerenten til 2 mk af hver mand på øen, Mikkelsofferet til 10 sk, erstatning for pløjning 2 mk 4 sk (jfr. Fabricius, Drejø p. 46).
 21. 21 mus af en mus er ikke muligt, 8–10 er det højeste.
 22. hundemåne = hundemåned = hundredagene fra 23. juli til 23. august.
 23. godfader, egt. godfar, d.v.s. bedstefar eller svigerfar, på Drejø iflg. Fabricius: godfar = svigerfader.
 24. smeden = smedjen; de to ord falder sammen i dialekten.
 25. Siden halvt afrevet og huller i papiret.
 26. vangrovte = vandgrøfter; skrivemåden af vand uden d foran et g kan skyldes, at ng og nd falder sammen i udtalen i dialekten.
 27. Ommels hovs huse = Ommelshoveds Huse på Ærø.
 28. høvesteen: mærkesten, der angiver grænsen mellem deres forpløjninger, skel-agre, gl̄da. hōfth, neutrum. Høvedsten forklares hos Kalkar (Ordbog til det ældre danske Sprog), som „skælsten ved høvder“.
 29. indhenet = indhegnet.
 30. overløb = oversvømmelse (jfr. Kalkar).
 31. At spå om vejret på denne måde kendes også fra andre steder, jfr. Christine Reimer, Nordfynsk Bondeliv i Mands Minde p. 566.
 32. hvoet af øsslig ving: vådt af østlig vind. Vådt er på side 85 skrevet voet; skrivemåden ving for vind er endnu et eks. på sammenblanding af nd og ng, jfr. vangrovte, note 26.
 33. en barselkonne at inleede: ifølge gammel skik skulle barselkonden ca. 6 uger efter fødslen „ledes ind“ i kirken af præsten. Præsten læste hende ind i kirkedøren. Andre steder var det alm., at barnet blev døbt den dag, men på Drejø har man haft den skik at døbe børn hurtigt, ca. en uge efter fødslen, jfr. Strangesens egne børn.

34. oppe at ofre: accidensoffer, en (delvis) frivillig ydelse til præsten i anledning af forretelsen af kirkelige handlinger, her indledning, dåb og altergang.
35. loden frost d.v.s. rimfrost; det fryser loddent.
36. men: fejl for med.
37. red til kocks. En leg, man legede fastelavsmandag. En levende kok (hane) blev hængt op i en snor, bundet ved benene. Fjerene på halsen var plukket af og denne indsmurt i grøn sæbe for at gøre den glat. Rytterne red i galop en efter en under kokken for at rive hovedet af den. Det var vanskeligt, da halsen ikke var til at holde på. Omk. 1820 blev det skik at slagte kokken, før den blev hængt op. (Fortalt af Niels Nielsen Ruemand til R. Mortensen og af sognefoged Rasmus Henningsen, Drejø, til mig.)
38. kommens havegierde d.v.s. ret højt gærde omk. et mindre stykke jord, hvor man avlede kommen, Carum Carvi, bl. a. til ost.
39. huse = huske.
40. røyninger = rygninger.
41. hellefavet = hældefaget, d.v.s. det sted, parti, på huset, hvor taget mødes med muren eller loftet (efter ODS). Fabricius, Drejø p. 100 „Stedet, hvor Taget holder ind mod loftet“. Rasmus Rask, De fynske Bønder Sprog p. 26 „Den nederste Rand af Taget, hvorfra Tagdrypperne falde“.
42. gravtræ = ligtræ, formet træstamme, smykket med rosetter og blomster (med indskrift), der anbringes i stedet for et mindesmærke på en grav (jfr. ODS og Håndbog for danske lokalhistorikere).
43. planning = planen, -ing gengiver den fynske udtale af den bestemte artikels nasalitet.
44. frist = frisk.
45. calmisroe = kalmerod, Acorus Calamus. En plante, der har sit oprindelige hjemland i Indien, hvorfra den er bragt til Europa af zigeunere. Den dyrkedes eller indsamledes for den stærkt aromatiske rodstoks skyld (efter ODP).
46. holsteens corant: Hentyder til den 1788 i hertugdømmerne til dels gennemførte såkaldte slesvig-holstenske kurant, 11⁰/₁₀ rdl på marken (jfr. Salmonsens leksikon XIV p. 985 under kurant).
47. krebssteen: stenagtige dannelser i maven og spiserøret hos flodkrebs = krebsøjne. Brugtes tidligere som lægemiddel (efter ODS).
48. virak: fra nedertysk wirok, wirak af oldsaksisk wik 'hellig' og rok 'røg'. Gummiharpiks af viraktræet, Bowellia, der stivner til små korn og anvendes som røgelse eller (tidligere) som lægemiddel. Bruges også om harpiks fra forskellige andre træer (iblandt andre bestanddele) anvendt som erstatning. Tidligere også harpiks fra fyrre- og grantræer, som findes i myretuer = vild virak (efter ODS og ODP).
49. porobert = proberet, prøvet.
50. hæstehonne = hestehonning. Han mener sandsynligvis honning, der ikke er særlig fin og derfor bruges til heste mod kværke.
51. krop pulver: Pulver (blanding af forskellige plantestoffer med hostemiddel), der anvendes som middel mod krop o. lg. sygdomme. Krop er betegnelse for katarralske lidelser i hestens næse og svælg eller for infektionssygdommen kværk, der ofte fremkalder hævelser i kæbehulen.

52. lettet: fri for efterbyrden.
53. bai = baj, groft, løstvævet flonel af forskellig farve.
54. aloe: Navn på slægten aloe, ofte brugt ret vilkårligt om enhver tykbladet (stue)plante. Den blev brugt som lægeplante. Af nogle arter brugtes bladene til at lægge på brandsår; endvidere brugtes den i pulveriseret tilstand som afføringsmiddel (efter ODS og ODP).
55. brut = brugt.
56. lage: Bruges om vand, hvori der er opløst salt, om lud o. lg. kogt lage.
57. red mai i byd: At ride maj i by var tidligere en alm. skik hos landsbyngdom. Man hentede en bestemt dag i maj nyudsprunget bøgeløv hjem fra skoven som indledning til majfesten (efter ODS).
58. Skovgavlen, den vestligste kant af Drejø.
59. øboer d.v.s. folk fra Skarø, Birkholm og Hjortø. Drejøboerne var ikke øboer; de kaldte øen Drejøland.
60. vinde vov = vindvåge, våge holdt åben af vinden (dækket af et tyndt lag is) (ODS).
61. Rasmus . . . kke: Efternavnet er næsten ulæseligt, muligvis Kænskke.
62. Her er udeladt en skildring af englænderne ved Drejø i krigen 1807–08. Den er udgivet og kommenteret i forbindelse med en karakteristik af Niels Strangesens sprog i Festskrift til Poul Andersen: Studier i dansk dialektologi og sproghistorie, 1971.

FORKORTELSER

- ODS: Ordbog over det danske sprog. Grundlagt af Verner Dahlerup. I–XXVIII, Kbh. 1919–56.
- ODP: Ordbog over Danmarks plantenaavne I–III, ved Johan Lange. Kbv. 1956–61.
- Fabricius, Drejø: A. Fabricius, Drejø Sogns Beskrivelse og Historie. Kbh. 1882.